

Heremiet (monnik)



Een heremiet (synoniemen: eremiet, kluzenaar, anachoreet) is een religieuze man of vrouw die in afzondering leeft in een kluis, kluzenarij of hermitage, buiten de bewoonde wereld.

De aanduiding komt van het Griekse en betekend "eenzaam, onbewoond, verlaten". De eerste mensen die heremiet genoemd werden waren de woestijnvaders, christelijke monniken die zich in de 2e eeuw afzonderden in de woestijn van Egypte. Zij waren nogal eens voor de christenvervolgingen gevlucht, die regelmatig in het Romeinse Rijk plaatsvonden, en hadden ontdekt dat stilte, eenzaamheid en

matigheid in voedsel, drank en slaap een vruchtbare grond voor het gebed konden vormen. Bekend zijn de heilige Paulus van Thebe en de heilige Antonius van Egypte. Zij kregen vele navolgers, die steeds verder de woestijn introkken, en uiteindelijk ook de gemeenschappen stichtten waaruit later het christelijke kloosterwezen ontstond.

Tijdens de middeleeuwen waren er in Europa overal kluzenaars, die zich ophielden in afgelegen oorden zoals in de wouden en hoog in de bergen, maar ook dichterbij de bewoonde wereld. Vrouwen lieten zich zelfs nogal eens inmetelen in een cel die aan een stadskerk was vastgebouwd. Sommige heremieten stonden hoog aangeschreven om hun wijsheid en waren geliefde raadgevers (soms van edelen en vorsten,) anderen waren zeer eenvoudige (vaak ongeletterde) broeders die zich vooral bezighielden met het herhalen van eenvoudige mondgebeden en het onderhoud van een afgelegen kapel.

Onder invloed van de barokspiritualiteit ontstonden er nogal wat kleine bedevaartkapellen op afgelegen plaatsen. Deze werden nogal eens voorzien van een kluis met bijbehorende heremiet. Deze hield het heiligdom schoon en bad de rozenkrans met de pelgrims.

De Nederlanden kenden sinds de middeleeuwen een kluzenaarstraditie. De kerkelijke overheid vond het moeilijk deze 'wilde' broeders in te passen in de nieuwe structuren en de laatste Nederlandse kluzenaar deed in 1930 het licht uit in de kluis op de Schaelsberg. Wel zijn er ook in de jaren daarna kluzenaars geweest, maar dat waren altijd kloosterlingen die apart van hun communiteit in een kluis op het terrein van een klooster woonden.

In Nederland is in 2001 in Warfhuizen in de provincie Groningen een nieuwe kluis gesticht, de Kluzenarij Onze Lieve Vrouwe van de Besloten Tuin. De broeder die daar woont probeert nadrukkelijk zo veel mogelijk te leven volgens de tradities die er in Nederland waren tot 1930. De kluis valt onder het bisdom Groningen-Leeuwarden, en tegelijk onder het Heremietenverband van Frauenbründl.

In de rooms-katholieke Kerk zijn heremieten sinds het kerkelijke wetboek van 1983 canoniek ingebed in de bisdommen. Dit betekent dat de plaatselijke bisschop formeel voor een kluzenaar de plaats van de overste inneemt. Het is zijn verantwoordelijkheid om de leefregel van de kluzenaar goed te keuren en getuige te zijn bij diens eeuwige professie (volgens het kerkelijke jargon legt de kluzenaar dus zijn eeuwige geloften af 'in de handen van' de plaatselijke bisschop.) De kluzenaar wordt door het bisdom niet betaald: het gaat alleen om een geestelijke band. In Nederland is op dit moment alleen de kluzenaar van de hier al eerder genoemde kluis van Warfhuizen eeuwig geprofest als canoniek kluzenaar.

